

**Convenția asupra eliminării tuturor
formelor de discriminare față de
femei**

**Convenția cu privire la drepturile
copilului**

Distrib.: generală
14 noiembrie 2014

Originalul: limba engleză
Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

**Comitetul pentru eliminarea
discriminării față de femei**

**Comitetul pentru drepturile
copilului**

**Recomandarea generală nr. 31 a Comitetului pentru
eliminarea discriminării față de femei/Comentariul general
nr. 18 al Comitetului pentru drepturile copilului privind
practicile dăunătoare, adoptate în comun**

Cuprins

	<i>Pagina</i>
I. Introducere.....	2
II. Obiectivul și domeniul de aplicare al recomandării generale /comentariului general, adoptate în comun.....	2
III. Motivația recomandării generale /comentariului general, adoptate în comun.....	3
IV. Conținutul normativ al Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și al Convenției cu privire la drepturile copilului.....	4
V. Criterii de stabilire a practicilor dăunătoare.....	5
VI. Cauze, forme și manifestări ale practicilor dăunătoare.....	6
A. Mutilarea genitală a femeilor.....	6
B. Căsătoria între copii și/sau forțată.....	7
C. Poligamia.....	8
D. Infracțiuni comise în numele așa-numitei onoare.....	9
VII. Cadrul global de abordare a practicilor dăunătoare.....	10
A. Culegerea datelor și monitorizarea.....	11
B. Legislația și aplicarea acesteia.....	12
C. Prevenirea practicilor dăunătoare.....	15
D. Măsuri de protecție și servicii de reacție.....	21
VIII. Diseminarea și utilizarea recomandării generale /comentariului general, adoptate în comun și raportarea.....	23
IX. Ratificarea sau aderarea la tratat și rezervele la tratat.....	24

I. Introducere

1. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și Convenția cu privire la drepturile copilului conțin obligații juridice sancționabile care se referă atât în general, cât și în special la eliminarea practicilor dăunătoare. Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei și Comitetul pentru drepturile copilului au atras în mod constant atenția asupra practicilor care afectează femeile și copiii, în special fetele, în executarea mandatelor lor de monitorizare. În virtutea mandatului care se suprapune și a angajamentului comun de prevenire, reacție și eliminare a practicilor dăunătoare, oriunde și indiferent de forma acestora, comitetele au decis să elaboreze prezentele recomandare generală /comentariu general, adoptate în comun.

II. Obiectivul și domeniul de aplicare al recomandării generale /comentariului general, adoptate în comun

2. Obiectivul recomandării generale /comentariului general prezente, adoptate în comun este acela de a clarifica obligațiile statelor părți la convenții prin furnizarea unor orientări cu caracter de autoritate cu privire la legile, politicile și celelalte măsuri adecvate care trebuie adoptate pentru a asigura respectarea deplină a obligațiilor care le revin în temeiul convențiilor pentru a elimina practicile dăunătoare.

3. Comitetele recunosc că practicile dăunătoare afectează femeile adulte, atât în mod direct cât și/sau din cauza impactului pe termen lung al practicilor la care au fost supuse ca fete. Recomandarea generală/comentariu general prezente, adoptate în comun, detaliază în continuare obligațiile statelor părți la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei în ceea ce privește dispozițiile relevante pentru eliminarea practicilor dăunătoare care afectează drepturile femeilor.

4. În plus, comitetele recunosc faptul că băieții sunt, de asemenea, victime ale violenței, practicilor dăunătoare și prejudecăților și că drepturile lor trebuie abordate pentru a-i proteja și pentru a preveni violența de gen și perpetuarea, ulterior, a prejudecăților și inegalității de gen în viața lor. În consecință, se face trimitere la obligațiile statelor părți la Convenția cu privire la drepturile copilului în ceea ce privește practicile dăunătoare rezultate din discriminarea care îi împiedică pe băieți să își exercite drepturile.

5. Recomandarea generală / comentariul general adoptate în comun, prezente, trebuie citite în coroborare cu recomandările generale relevante și cu comentariile generale emise de comitete, în special Recomandarea generală nr. 19 privind violența împotriva femeilor a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei și Comentariul general nr. 8 privind dreptul copilului la protecție împotriva pedepselor corporale și a altor forme de pedepse crude sau degradante, precum și Comentariul general nr. 13 privind dreptul copilului de a fi protejat împotriva tuturor formelor de violență al Comitetului pentru drepturile copilului. Conținutul Recomandării generale nr. 14 privind circumcizia femeilor a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei este actualizat prin prezentele recomandare generală /comentariu general adoptate în comun.

III. Motivația recomandării generale/comentariului general adoptate în comun

6. Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei și Comitetul pentru drepturile copilului observă în mod constant faptul că practicile dăunătoare sunt profund înrădăcinate în atitudinile sociale potrivit cărora femeile și fetele sunt considerate inferioare bărbaților și băieților pe baza unor roluri stereotipe. Acestea subliniază, de asemenea, dimensiunea de gen a violenței și indică faptul că atitudinile și stereotipurile bazate pe sex și gen, dezechilibrele de putere, inegalitățile și discriminarea perpetuează existența răspândită a practicilor care implică adesea violența sau coerciția. De asemenea, este important de reamintit faptul că comitetele sunt îngrijorate că practicile sunt utilizate, de asemenea, pentru a justifica violența de gen ca o formă de „protecție” sau control al femeilor¹ și copiilor acasă sau în comunitate, la școală sau în alte medii și instituții educaționale, precum și în societate în general. În plus, comitetele atrag atenția statelor părți asupra faptului că discriminarea pe criterii de sex și gen se intersectează cu alți factori care afectează femeile² și fetele, în special pe cele care aparțin grupurilor dezavantajate sau sunt percepute ca aparținând acestor grupuri, și care, prin urmare, riscă să devină victime ale practicilor dăunătoare.

7. Practicile dăunătoare au așadar la bază discriminarea pe motive de sex, gen și vârstă, printre altele, și au fost adesea justificate prin invocarea unor obiceiuri și valori socioculturale și religioase, alături de concepții greșite referitoare la anumite grupuri dezavantajate de femei și copii. În general, practicile dăunătoare sunt adesea asociate unor forme grave de violență sau reprezintă ele însele o formă de violență împotriva femeilor și copiilor. Deși natura și prevalența practicilor variază în funcție de regiune și cultură, cele mai prevalente și bine documentate sunt reprezentate de mutilarea genitală a femeilor, căsătoria între copii și/sau forțată, poligamia, infrațiunile comise în numele așa-numitei onoare și violența legată de zestre. Având în vedere faptul că aceste practici sunt frecvent evocate în fața ambelor comitete și, în unele cazuri, au fost reduse în mod demonstrabil prin abordări legislative și programatice, acestea sunt utilizate în prezentul document ca exemple-cheie ilustrative.

8. Practicile dăunătoare sunt endemice pentru o gamă largă de comunități în majoritatea țărilor. Unele dintre acestea se găsesc, de asemenea, în regiuni sau țări în care nu fuseseră documentate anterior, în principal din cauza migrației, în timp ce, în alte țări în care aceste practici dispăruseră, au reapărut acum ca urmare a unor factori precum situațiile de conflict.

9. Multe alte practici identificate ca practici dăunătoare sunt strâns legate și consolidează rolurile de gen construite social și sistemele de relații de putere patriarhală și reflectă uneori percepții negative sau credințe discriminatorii față de

¹ Recomandarea generală nr. 19 a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, punctul 11; Comentariul general nr. 9 al Comitetului pentru drepturile copilului privind drepturile copiilor cu dizabilități, punctele 8, 10 și 79; Comentariul general nr. 15 al Comitetului pentru drepturile copilului privind dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă, punctele 8 și 9.

² Recomandarea generală nr. 28 (2010) a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei privind obligațiile fundamentale ale statelor părți în temeiul art. 2 din Convenție, punctul 18.

anumite grupuri dezavantajate de femei și copii, inclusiv față de persoanele cu dizabilități sau albinism. Practicile includ, dar nu se limitează la neglijența față de fete (legate de îngrijirea preferențială și tratamentul preferențial acordate băieților), restricții de hrană extreme, inclusiv în timpul sarcinii (hrănire forțată, tabuuri alimentare), testarea virginității și practici conexe, servitutea, producerea de cicatrici, marcarea cu/aplicarea de semne tribale, pedepsele corporale, lapidarea, ritualurile de inițiere violente, practicile legate de văduvie, acuzațiile de vrăjitorie, infanticidul și incestul.³ Acestea includ, de asemenea, modificări aduse corpului care sunt efectuate pentru a înfrumuseța sau pentru a pregăti fetele și femeile pentru căsătorie (precum îngrășarea, izolarea, utilizarea discurilor de buze și prelungirea gâtului cu inele de gât)⁴ sau în încercarea de a proteja fetele de sarcină timpurie sau de a fi supuse hărțuirilor și violenței sexuale (precum aplatizarea sânilor). În plus, multe femei și fete sunt tot mai mult supuse la tratamente medicale și/sau intervenții de chirurgie plastice pentru a se conforma normelor sociale privind corpul, nu din motive medicale sau de sănătate, și multe sunt, de asemenea, presate să fie slabe pentru a urma moda, ceea ce a dus la o epidemie de boli alimentare și de sănătate.

IV. Conținutul normativ al Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și al Convenției cu privire la drepturile copilului

10. Deși problema practicilor dăunătoare era mai puțin cunoscută la momentul elaborării convențiilor, ambele includ dispoziții care se referă la practicile dăunătoare ca fiind încălcări ale drepturilor omului și obligă statele părți să ia măsuri pentru a se asigura că acestea sunt prevenite și eliminate. În plus, comitetele au abordat din ce în ce mai mult această problemă atunci când au examinat rapoartele statelor părți, în dialogul care a urmat cu statele părți și în observațiile lor finale. Chestiunea a fost dezvoltată în continuare de comitete în recomandările generale și în comentariile generale ale acestora.⁵

11. Statele părți la convenții au sarcina de a-și respecta obligațiile de a respecta, proteja și realiza drepturile femeilor și copiilor. De asemenea, au obligația de diligență⁶ de a preveni actele care împiedică recunoașterea, realizarea sau exercitarea

³ A se vedea Recomandarea generală nr. 19 a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, punctul 11, și Comentariul general nr. 13 al Comitetului pentru drepturile copilului, punctul 29.

⁴ A se vedea [A/61/299](#), punctul 46.

⁵Până în prezent, Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei s-a referit la practicile dăunătoare în nouă dintre recomandările sale generale: nr. 3 privind punerea în aplicare a articolului 5 din Convenție nr. 14, nr. 19, nr. 21 privind egalitatea în căsătorie și relațiile familiale, nr. 24 privind femeile și sănătatea, nr. 25 privind măsurile speciale temporare, nr. 28 privind obligațiile fundamentale ale statelor părți în temeiul articolului 2 din convenție, nr. 29 privind consecințele economice ale căsătoriei, relațiilor familiale și dizolvării acestora, și nr. 30 privind femeile în situații de prevenire a conflictelor, conflict și postconflict. Comitetul pentru drepturile copilului prezintă o listă neexhaustivă a practicilor dăunătoare în comentariile sale generale nr. 8 și 13.

⁶Măsurile legate de obligația de diligență trebuie înțelese ca o obligație a statelor părți la convenții de a preveni violențele sau încălcările drepturilor omului, de a proteja victimele și martorii de încălcări ale drepturilor omului, de a-i ancheta și pedepsi pe cei responsabili, inclusiv pe actorii privați, și de a oferi acces la căi de atac pentru încălcări ale drepturilor omului. A se vedea recomandările generale ale Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei nr. 19

drepturilor de către femei și copii și de a se asigura că actorii privați nu sunt implicați în discriminarea femeilor și fetelor, inclusiv în acte de violență de gen, în legătură cu Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei sau orice formă de violență împotriva copiilor, în legătură cu Convenția cu privire la drepturile copilului.

12. Convențiile subliniază obligațiile statelor părți de a stabili un cadru juridic bine definit pentru a asigura protecția și promovarea drepturilor omului. Un prim pas important în realizarea acestui obiectiv este realizat prin încorporarea instrumentelor în cadrele juridice naționale. Ambele comitete subliniază faptul că legislația care are ca scop eliminarea practicilor dăunătoare trebuie să includă măsuri bugetare, de punere în aplicare, de monitorizare și de executare adecvate.⁷

13. În plus, obligația de a proteja impune statelor părți să instituie structuri juridice pentru a se asigura că practicile dăunătoare sunt anchetate prompt, imparțial și independent, că există o aplicare eficientă a legii și că sunt puse la dispoziție recursuri efective persoanelor afectate de astfel de practici. Comitetele solicită statelor părți să interzică în mod explicit prin lege și să sancționeze sau să incrimineze în mod adecvat practicile dăunătoare, în conformitate cu gravitatea infracțiunii și prejudiciile provocate, să asigure mijloace de prevenție, protecție, recuperare, reintegrare și despăgubire a victimelor și să combată impunitatea în cazul practicilor dăunătoare.

14. Dat fiind că cerința de a aborda în mod eficient practicile dăunătoare se numără printre obligațiile fundamentale ale statelor părți în temeiul celor două convenții, rezervele față de articolele relevante,⁸ care au ca efect limitarea sau calificarea în mare măsură a obligațiilor statelor părți de a respecta, proteja și realiza drepturile femeilor și copiilor de a trăi la adăpost de practicile dăunătoare, sunt incompatibile cu obiectul și scopul celor două convenții și sunt inadmisibile în temeiul articolului 28 alineatul 2 din Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și al articolului 51 alineatul 2 din Convenția cu privire la drepturile copilului.

V. Criterii de stabilire a practicilor dăunătoare

15. Practicile dăunătoare sunt practicile și formele persistente de comportament care își au originea în discriminare pe motive de, printre altele, sex, gen și vârstă, pe lângă formele de discriminare multiplă și/sau intersectorială care implică adesea violență și cauzează daune sau suferințe fizice și/sau psihologice. Daunele pe care aceste practici le cauzează victimelor depășesc consecințele fizice și mentale imediate și au adesea ca scop sau efect afectarea recunoașterii, realizării și exercitării drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale femeilor și copiilor. De asemenea, există un impact negativ asupra demnității, integrității fizice, psihosociale și morale

punctul 9, nr. 28, punctul 13, numărul 30, punctul 15; opiniile și deciziile Comitetului pentru comunicări individuale și cereri de informații; și Comentariul general nr. 13 al Comitetului pentru drepturile copilului, punctul 5.

⁷ A se vedea Recomandarea generală nr. 28 a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, punctul 38 litera a, observațiile sale finale, și Comentariul general nr. 13 al Comitetului pentru drepturile copilului, punctul 40.

⁸ Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, articolele 2, 5 și 16, și Convenția cu privire la drepturile copilului, articolul 19 și articolul 24 alineatul 3.

și asupra dezvoltării, participării, sănătății, educației și statutului economic și social al acestora. Practicile sunt, prin urmare, reflectate în activitatea ambelor comitete.

16. În sensul prezentelor recomandări generale /comentariu general adoptate în comun, practicile trebuie să îndeplinească următoarele criterii pentru a fi considerate dăunătoare:

(a) constituie o negare a demnității și/sau integrității persoanei și o încălcare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale consacrate de cele două convenții;

(b) constituie discriminări față de femei sau copii și sunt dăunătoare în măsura în care au consecințe negative asupra acestora ca persoane sau grupuri, inclusiv daune și/sau violențe fizice, psihologice, economice și sociale și limitări ale capacității acestora de a participa pe deplin în societate sau de a se dezvolta și de a-și atinge întregul potențial;

(c) sunt practici tradiționale, reapărute sau emergente care sunt prevăzute și/sau menținute prin norme sociale care perpetuează dominanța masculină și inegalitatea femeilor și copiilor, pe motive de sex, gen, vârstă și altor factori intersectoriali;

(d) sunt impuse femeilor și copiilor de către membrii familiei, membrii comunității sau societate în general, indiferent dacă victima își dă sau este capabilă să își dea consimțământul deplin, liber și informat.

VI. Cauze, forme și manifestări ale practicilor dăunătoare

17. Cauzele practicilor dăunătoare sunt multidimensionale și includ roluri stereotipizate bazate pe sex și gen, presupusa superioritate sau inferioritate a oricăruia dintre sexe, tentativele de a exercita controlul asupra corpului și sexualității femeilor și fetelor, inegalitățile sociale și prevalența structurilor de putere dominate de bărbați. Eforturile de schimbare a practicilor trebuie să abordeze cauzele sistemice și structurale ale practicilor nocive tradiționale, reapărute și emergente, să acorde fetelor, femeilor și băieților și bărbaților posibilitatea de a contribui la transformarea atitudinilor culturale tradiționale care tolerează practicile dăunătoare, să acționeze ca agenți ai unei astfel de schimbări și să consolideze capacitatea comunităților de a sprijini astfel de procese.

18. În ciuda eforturilor de combatere a practicilor dăunătoare, numărul total al femeilor și fetelor afectate rămâne extrem de mare și poate crește, inclusiv, de exemplu, în situații de conflict și ca urmare a evoluțiilor tehnologice, cum ar fi utilizarea pe scară largă a rețelelor sociale. Examinând rapoartele statelor părți, comitetele au menționat că adesea se continuă păstrarea practicilor dăunătoare de către membri ai comunităților care aveau astfel de practici și care s-au mutat în țări de destinație prin migrație sau prin solicitarea de azil. Normele sociale și credințele culturale care sprijină astfel de practici dăunătoare persistă și sunt uneori accentuate de o anumită comunitate în încercarea de a-și păstra identitatea culturală într-un nou mediu, în special în țările de destinație, unde rolurile de gen oferă femeilor și fetelor o libertate personală mai mare.

Mutilarea genitală a femeilor

19. Mutilarea genitală a femeilor, excizia sau ablația genitală reprezintă practica care constă în înlăturarea parțială sau integrală a organelor genitale feminine externe sau vătămarea prin alte metode a organelor genitale feminine din motive care nu sunt de natură medicală sau sanitară. În contextul prezentei recomandări generale /prezentului comentariu general, adoptate în comun, aceasta este denumită mutilare genitală a femeilor. Mutilarea genitală a femeilor este efectuată în fiecare regiune și, în anumite culturi, reprezintă o condiție pentru căsătorie și considerată a fi o metodă eficientă de control al sexualității femeilor și fetelor. Poate avea diferite consecințe de sănătate imediate și/sau pe termen lung, inclusiv dureri grave, șocuri, infecții și complicații în timpul nașterii (afectând atât mama, cât și copilul), probleme ginecologice pe termen lung, cum ar fi fistula, efecte psihologice și decesul. Organizația Mondială a Sănătății și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii estimează că între 100 milioane și 140 de milioane de fete și femei din lumea întreagă au fost supuse unui tip de mutilare genitală a femeilor.

B. Căsătoria între copii și/sau forțată

20. Căsătoria între copii, denumită și căsătorie timpurie, reprezintă orice căsătorie în care cel puțin una dintre părți are mai puțin de 18 ani. Majoritatea copleșitoare a căsătoriilor între copii, atât oficiale, cât și neoficiale, implică fete, deși câteodată soții lor au, de asemenea, mai puțin de 18 ani. Căsătoria între copii este considerată o formă de căsătorie forțată, având în vedere că una și/sau ambele părți nu și-au exprimat consimțământul deplin, liber și informat. În ceea ce privește respectarea capacităților și autonomiei în evoluție ale copilului în luarea deciziilor care îi afectează viața, o căsătorie a unui copil matur și capabil cu vârsta sub 18 ani poate fi permisă în circumstanțe excepționale, cu condiția ca acesta să aibă cel puțin 16 ani și ca deciziile respective să fie luate de un judecător pe baza unor motive excepționale legitime definite de lege și pe baza probelor maturității, fără a lua în considerare cultura și tradiția.

21. În unele contexte, copiii sunt logodiți sau căsătoriți foarte tineri și, în multe cazuri, fetele tinere sunt forțate să se căsătorească cu un bărbat care ar putea fi mai în vârstă cu câteva zeci de ani. În 2012, Fondul Națiunilor Unite pentru Copii a raportat că aproape 400 de milioane de femei cu vârste cuprinse între 20 și 49 de ani în întreaga lume s-au căsătorit sau au intrat într-o relație conjugală înainte de împlini 18 ani.⁹ Prin urmare, comitetele au acordat o atenție deosebită cazurilor în care fetele au fost măritate împotriva consimțământului lor deplin, liber și informat, cum ar fi cazurile în care au fost căsătorite deși erau prea tinere pentru a fi pregătite fizic și psihologic pentru viața adultă sau pentru a lua decizii conștiente și informate și, prin urmare, nu erau pregătite să se căsătorească. Alte exemple includ cazurile în care tutorii au autoritatea legală de a consimți căsătoria fetelor în conformitate cu legislația cutumiară sau statutară, caz în care fetele se căsătorec astfel contrar dreptului de a consimți în mod liber la încheierea căsătoriei.

22. Căsătoria între copii este adesea însoțită de sarcini și nașteri timpurii și frecvente, având drept rezultate rate ale morbidității materne și ale mortalității peste medie. Decesele provocate de sarcină sunt cauza principală a mortalității pentru fetele cu vârste cuprinse între 15 și 19 ani, căsătorite sau necăsătorite, din întreaga lume. Mortalitatea infantilă în rândul copiilor mamelor foarte tinere este mai mare

⁹ A se vedea www.apromiserenewed.org.

(câteodată de două ori mai mare) decât în rândul copiilor mamelor în vârstă. În cazul căsătoriei între copii și/sau forțate, în special în cazul în care soțul este mult mai în vârstă decât soția și în cazul în care fetele au o educație limitată, fetele au, în general, putere decizională limitată în raport cu viața lor. Căsătoria între copii contribuie, de asemenea, la creșterea ratei abandonului școlar, în special în rândul fetelor, la excluderea forțată din școală și la sporirea riscului de violență în familie, pe lângă limitarea exercitării dreptului la libertatea de circulație.

23. Căsătoriile forțate sunt căsătoriile în care una și/sau ambele părți nu și-au exprimat personal consimțământul deplin și liber față de încheierea căsătoriei. Acestea se pot manifesta sub diferite forme, inclusiv căsătoriile între copii, după cum se menționează mai sus, căsătoriile la schimb sau de compromis (de exemplu, *baad* și *baadal*), căsătoriile în condiții de aservire și căsătoriile de tip levirat (forțarea văduvei să se căsătorească cu o rudă a soțului ei decedat). În anumite contexte, căsătoria forțată poate să apară atunci când unui violator i se permite să scape de sancțiunile penale căsătorindu-se cu victima, de obicei cu consimțământul familiei acesteia. Căsătoriile forțate pot apărea în contextul migrației pentru a se asigura că o fată se căsătorește în cadrul comunității de origine a familiei sau pentru a oferi membrilor familiei extinse sau altora documente ca să imigreze și/sau să trăiască într-o anumită țară de destinație. Căsătoriile forțate sunt, de asemenea, tot mai mult utilizate de grupurile armate în timpul conflictului sau pot constitui o modalitate ca o fată să scape de sărăcia postconflictuală.¹⁰ Căsătoria forțată poate fi definită, de asemenea, ca o căsătorie în care una dintre părți nu i se permite să îi pună capăt sau să renunțe la căsătorie. Căsătoriile forțate au ca rezultat adesea lipsa autonomiei personale și economice a fetelor și tentativa de a fugi sau de a comite autoincendiere sau suicid pentru a evita sau a scăpa de căsătorie.

24. Plata zestre și a prețului miresei, care variază de la o comunitate la alta, poate spori vulnerabilitatea femeilor și fetelor față de acte de violență și alte practici dăunătoare. Soțul sau membrii familiei sale pot comite acte de violență fizică sau psihologică, inclusiv omorul, incendierea și atacurile cu acid, pentru neîndeplinirea așteptărilor în ceea ce privește plata zestre sau dimensiunea acesteia. În unele cazuri, familiile vor fi de acord cu „căsătoria” temporară a fiicei lor în schimbul unor câștiguri financiare, denumită de asemenea căsătorie contractuală, o formă de trafic de persoane. Statele părți la Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă, conțin obligații explicite în ceea ce privește căsătoriile între copii și/sau forțate care includ plata zestre sau a prețului miresei, întrucât ar putea constitui vânzare de copii, astfel cum este definită la articolul 2 litera a) din Protocol.¹¹ Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei a subliniat în mod repetat faptul că posibilitatea ca o căsătorie să fie aranjată printr-o astfel de plată sau avans încalcă dreptul de a alege în mod liber un soț și, în recomandarea generală nr. 29, a subliniat că o astfel de practică nu ar trebui să fie impusă pentru ca o căsătorie să fie validă și că astfel de acorduri nu ar trebui recunoscute de către un stat parte ca fiind executorii.

C. Poligamia

¹⁰ Recomandarea generală nr. 30 a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, punctul 62.

¹¹ A se vedea, de asemenea, articolul 3 alineatul 1 litera a) punctul (i).

25. Poligamia este contrară demnității femeilor și fetelor și încalcă drepturile și libertățile umane ale acestora, inclusiv egalitatea și protecția în cadrul familiei. Poligamia variază în contextele juridice și sociale și în interiorul acestora, iar impactul său include daune aduse sănătății soțiilor, înțelese ca bunăstarea fizică, mentală și socială, pagubele materiale și privarea de care este posibil să sufere soțiile și vătămarea în plan emoțional și material a copiilor, adeseori cu consecințe grave asupra bunăstării acestora.

26. Deși multe state părți au ales să interzică poligamia, aceasta continuă să fie practică în unele țări, fie în mod legal, fie ilegal. Deși, de-a lungul istoriei, sistemele familiale poligame au funcționat în unele societăți agricole ca modalitate de asigurare a unor forțe de muncă mai mari pentru familiile individuale, studiile au arătat că poligamia are adesea ca rezultat sporirea sărăciei în familie, în special în zonele rurale.

27. Atât femeile, cât și fetele sunt în uniuni poligame, probele demonstrând că este mult mai probabil ca fetele să se căsătorească sau să se logodească cu bărbați mult mai în vârstă, sporind riscul apariției de violențe și încălcări ale drepturilor acestora. Coexistența legilor statutare cu practicile religioase, cele legate de statutul personal și cele cutumiare contribuie adesea la persistența acestei practici. În unele state, însă, poligamia este autorizată de dreptul civil. Prevederile constituționale și alte prevederi care protejează dreptul la cultură și religie au fost, de asemenea, folosite uneori pentru a justifica legile și practicile care permit uniunile poligame.

28. Statele părți la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei au obligația explicită de a descuraja și interzice poligamia, întrucât este contrară Convenției.¹² Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei susține, de asemenea, că poligamia are consecințe semnificative pentru bunăstarea economică a femeilor și a copiilor acestora.¹³

Infrațiuni comise în numele așa-numitei onoare

29. Infrațiunile comise în numele așa-numitei onoare sunt acte de violență care sunt comise în mod disproporționat, deși nu exclusiv, împotriva fetelor și femeilor întrucât membrii familiei consideră că un comportament suspectat, perceput sau real va aduce dezonoare familiei sau comunității. Astfel de forme de comportament includ întreținerea de relații sexuale înainte de căsătorie, refuzul de a consimți o căsătorie aranjată, căsătorirea fără consimțământul părintesc, comiterea adulterului, solicitarea divorțului, îmbrăcarea într-un mod considerat inacceptabil pentru comunitate, munca în afara casei sau, în general, nerespectarea rolurilor de gen stereotipe. Crimele în numele așa-numitei onoare pot fi comise de asemenea împotriva fetelor și femeilor pentru că au fost victime ale violenței sexuale.

30. Astfel de infrațiuni includ omuciderea și sunt comise frecvent de soț, de o rudă de sex feminin sau sex masculin sau de un membru al comunității victimei. În loc să fie considerate acte infracționale împotriva femeilor, infrațiunile comise în numele așa-numitei onoare sunt adesea sancționate de comunitate ca modalitate de conservare

¹² Recomandările generale nr. 21, 28 și 29 ale Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei.

¹³ Recomandarea generală nr. 30 a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, punctul 27.

și/sau recuperare a integrității normelor sale culturale, tradiționale, cutumiare sau religioase în urma pretinselor încălcări. În anumite contexte, legislația națională sau aplicarea sa practică, sau lipsa acesteia, permit ca apărarea onoarei să fie prezentată ca o circumstanță dezincriminatoare sau atenuantă pentru făptuitorii unor astfel de infracțiuni, fapt care conduce la sancțiuni reduse sau impunitate. În plus, urmărirea penală a cazurilor poate fi împiedicată de refuzul persoanelor care au cunoștință despre respectivul caz să prezinte probe coroborante.

D. Cadrul global de abordare a practicilor dăunătoare

31. Ambele convenții conțin trimiteri specifice la eliminarea practicilor dăunătoare. Statele părți la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei sunt obligate să planifice și să adopte legi, politici și măsuri adecvate și să se asigure că punerea lor în aplicare răspunde în mod eficace la obstacolele, barierele și rezistența specifice eliminării discriminării care generează practici și violențe dăunătoare împotriva femeilor (articolele 2 și 3). Cu toate acestea, statele părți trebuie să poată demonstra relevanța directă și caracterul adecvat al măsurilor adoptate, asigurându-se în primul rând că nu sunt încălcate drepturile omului ale femeilor și să demonstreze că astfel de măsuri vor atinge efectul și rezultatul dorite. În plus, obligația statelor părți de a adopta astfel de politici specifice este de natură imediată, iar statele părți nu pot justifica întârzieri invocând vreun motiv, inclusiv motive culturale și religioase. Statele părți sunt obligate, de asemenea, să ia toate măsurile corespunzătoare, inclusiv măsuri speciale temporare (articolul 4 alineatul 1)¹⁴ pentru a modifica modelele sociale și culturale de conduită ale bărbaților și femeilor, în vederea eliminării prejudecăților și a practicilor cutumiare și a tuturor celorlalte practici bazate pe ideea inferiorității sau superiorității oricăruia dintre sexe sau a imaginii șablon privind rolul bărbatului sau al femeii [articolul 5 litera a)] și să se asigure că logodna și căsătoria unui copil nu va avea efecte juridice (articolul 16 alineatul 2).

32. Pe de altă parte, Convenția cu privire la drepturile copilului obligă statele părți să ia toate măsurile eficiente și adecvate pentru a elimina practicile tradiționale dăunătoare sănătății copiilor (articolul 24 alineatul 3). În plus, acesta prevede dreptul copilului de a fi protejat de orice forme de violență, inclusiv de violența fizică, sexuală sau psihologică (articolul 19) și impune statelor părți să se asigure că niciun copil nu este supus torturii sau altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante [articolul 37 litera a)]. Acesta aplică cele patru principii generale ale Convenției în ceea ce privește problema practicilor dăunătoare, și anume protecția împotriva discriminării (articolul 2), garantarea interesului superior al copilului (articolul 3 alineatul 1),¹⁵ respectarea dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare (articolul 6) și dreptul copilului de a fi ascultat (articolul 12).

33. În ambele cazuri, prevenirea și eliminarea eficientă a practicilor dăunătoare necesită instituirea unei strategii globale bine definite, bazate pe drepturi și relevante la nivel local, care să includă măsuri juridice și politice de sprijin, inclusiv măsuri sociale care să fie combinate cu angajamentul politic și responsabilitatea

¹⁴ Recomandarea generală nr. 30 a Comitetului pentru eliminarea discriminării față de femei, punctul 38.

¹⁵ Comentariul general nr. 14 (2013) al Comitetului pentru drepturile copilului privind dreptul copilului de a i se lua în considerare interesele superioare cu prioritate.

proporțională la toate nivelurile. Obligațiile definite în convenții constituie baza elaborării unei strategii globale care să elimine practicile dăunătoare, ale căror elemente sunt prezentate în continuare.

34. O astfel de strategie globală trebuie integrată și coordonată atât pe verticală, cât și pe orizontală, și integrată în eforturile naționale de prevenire și abordare a tuturor formelor de practici dăunătoare. Coordonarea orizontală necesită organizarea între sectoare, inclusiv în domeniile educației, sănătății, justiției, asistenței sociale, aplicării legii, migrației, azilului și comunicațiilor, precum și în mass-media. În mod similar, coordonarea verticală necesită organizarea între actorii de la nivelurile local, regional și național și autoritățile tradiționale și religioase. Pentru a facilita procesul, trebuie să se aibă în vedere delegarea responsabilității pentru această activitate unei entități la nivel înalt existente sau special înființate, în cooperare cu toate părțile interesate relevante.

35. Punerea în aplicare a oricărei strategii globale presupune neapărat furnizarea de resurse organizaționale, umane, tehnice și financiare adecvate, care să fie completate cu măsuri și instrumente adecvate, cum ar fi reglementări, politici, planuri și bugete. În plus, statele părți sunt obligate să se asigure că există un mecanism independent de monitorizare care să urmărească progresele înregistrate în protejarea femeilor și copiilor împotriva practicilor dăunătoare și în realizarea drepturilor acestora.

36. Strategiile destinate eliminării practicilor dăunătoare trebuie, de asemenea, să implice o gamă largă de alte părți interesate, inclusiv instituții naționale independente pentru drepturile omului, personal din domeniile sănătății, educației și aplicării legii, membri ai societății civile și cei care se implică în practici.

A. Culegerea datelor și monitorizarea

37. Colectarea, analiza, diseminarea și utilizarea regulată și cuprinzătoare a datelor cantitative și calitative sunt esențiale pentru asigurarea unor politici eficiente, elaborarea unor strategii adecvate și formularea de acțiuni, precum și evaluarea impactului, monitorizarea progreselor realizate în vederea eliminării practicilor dăunătoare și identificarea practicilor nocive nou-apărute și emergente. Disponibilitatea datelor permite examinarea tendințelor și permite stabilirea legăturilor relevante între politici și punerea în aplicare eficientă a programelor de către actorii statali și nestatali, precum și modificarea corespunzătoare a atitudinilor, a formelor de comportament, a practicilor și a ratelor de prevalență. Datele defalcate în funcție de sex, vârstă, localizare geografică, statut socioeconomic, nivelul educației și alți factori-cheie sunt esențiale pentru identificarea grupurilor de femei și copii cu risc ridicat și dezavantajate, care vor ghida formularea politicilor și acțiunile de combatere a practicilor dăunătoare.

38. În pofida recunoașterii acestui fapt, datele dezagregate privind practicile dăunătoare rămân limitate și rareori comparabile de la o țară la alta și în timp, ceea ce conduce la o înțelegere limitată a amplitudinii și evoluției problemei și la identificarea unor măsuri adaptate în mod adecvat și țintite.

39. **Comitetele recomandă statelor părți la convenții:**

(a) să acorde prioritate colectării, analizei, diseminării și utilizării regulate a datelor cantitative și calitative privind practicile dăunătoare defalcate pe sex, vârstă, locație geografică, statut socioeconomic, nivel educațional și alți

factori-cheie și să se asigure că aceste activități sunt finanțate în mod adecvat. Trebuie instituite și/sau menținute sisteme periodice de colectare a datelor în domeniile sănătății și serviciilor sociale, educației și justiției și aplicării legii în chestiuni legate de protecție;

(b) să colecteze date prin intermediul anchetelor și recensămintelor demografice și al recensămintelor naționale, care pot fi completate cu date provenite din anchete interne reprezentative la nivel național. Cercetarea calitativă trebuie realizată prin discuții pe grupuri de interes, interviuri aprofundate cu o gamă largă de părți interesate, observații structurate, cartografiere socială și alte metodologii adecvate.

B. Legislația și aplicarea acesteia

40. Un element-cheie al oricărei strategii globale este reprezentat de dezvoltarea, adoptarea, implementarea și monitorizarea legislației relevante. Fiecare stat parte are obligația¹⁶ de a transmite un mesaj clar de condamnare a practicilor dăunătoare, de a oferi protecție juridică victimelor, de a permite actorilor statali și nestatali să protejeze femeile și copiii expuși riscului, de a oferi răspunsuri și asistență adecvate și de a asigura disponibilitatea căilor de atac și să pună capăt impunității.

41. Cu toate acestea, doar adoptarea legislației este insuficientă pentru a combate în mod eficient practicile dăunătoare. În conformitate cu cerințele obligației de diligență, legislația trebuie, prin urmare, să fie completată cu un set complet de măsuri pentru a facilita punerea în aplicare, executarea și urmărirea și monitorizarea și evaluarea rezultatelor obținute.

42. Contrar obligațiilor care le revin în temeiul ambelor convenții, multe state părți susțin dispoziții juridice care justifică, permit sau conduc la practici dăunătoare, precum legislația care permite căsătoria între copii, oferă apărarea așa-numitei onoare ca factor dezincriminator sau atenuant pentru infracțiunile comise împotriva fetelor și femeilor sau permite făptuitorului violului și/sau al altor infracțiuni sexuale să evite sancțiunile prin căsătoria cu victima.

43. În statele părți cu sisteme juridice pluraliste, chiar și atunci când legile interzic în mod explicit practicile dăunătoare, interdicția poate să nu fie aplicată în mod efectiv, întrucât existența unor legi cutumiare, tradiționale sau religioase poate sprijini în realitate aceste practici.

44. Prejudecățile și capacitatea slabă de a soluționa problemele legate de drepturile femeilor și copiilor în rândul judecătorilor din cadrul instanțelor cutumiare și religioase sau al mecanismelor tradiționale de judecată, precum și convingerea că aspectele care intră în domeniul de aplicare al acestor sisteme cutumiare nu ar trebui să facă obiectul unei evaluări sau control din partea statului sau a altor organe judiciare neagă sau limitează accesul la justiție al victimelor practicilor dăunătoare.

45. Participarea deplină și favorabilă incluziunii părților interesate relevante la elaborarea legislației împotriva practicilor dăunătoare poate garanta faptul că principalele preocupări legate de practici sunt identificate și abordate cu acuratețe.

¹⁶ A se vedea Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, articolul 2 literele a)-c), articolul 2 litera f) și articolul 5, și Comentariul general nr. 13 al Comitetului pentru drepturile copilului.

Implicarea și solicitarea de comentarii din partea comunităților care au astfel de practici, a altor părți interesate relevante și a membrilor societății civile sunt esențiale pentru acest proces. Cu toate acestea, trebuie să se asigure că atitudinile și normele sociale predominante care sprijină practicile dăunătoare nu slăbesc eforturile de aplicare și executare a legislației.

46. Numeroase state părți au luat măsuri pentru descentralizarea puterii guvernamentale prin transfer și delegare, dar acest fapt nu ar trebui să reducă sau să nege obligația de a adopta o legislație care să interzică practicile dăunătoare și să fie aplicabilă în întreaga lor jurisdicție. Trebuie instituite garanții care să asigure că descentralizarea sau transferul nu conduce la discriminări în ceea ce privește protecția femeilor și copiilor împotriva practicilor dăunătoare din diferite regiuni și zone culturale. Autoritățile descentralizate trebuie să dețină resurse umane, financiare, tehnice și de alt tip necesare pentru aplicarea efectivă a legislației care vizează eliminarea practicilor dăunătoare.

47. Grupurile culturale implicate în practici dăunătoare pot contribui la răspândirea acestor practici în afara frontierelor naționale. În acest caz, sunt necesare măsuri adecvate pentru a stopa răspândirea.

48. Instituțiile naționale pentru drepturile omului au un rol-cheie de jucat în promovarea și protejarea drepturilor omului, inclusiv a dreptului persoanelor de a nu fi supuse la practici dăunătoare, precum și în sensibilizarea publicului cu privire la aceste drepturi.

49. Persoanele care asigură servicii pentru femei și copii, în special personalul medical și profesorii, sunt plasate în mod unic astfel încât să identifice victimele reale sau potențiale ale practicilor dăunătoare. Acestea sunt, cu toate acestea, adesea supuse obligației de a respecta norme de confidențialitate care pot fi în conflict cu obligația lor de a raporta apariția reală a unei practici dăunătoare sau potențialul acesteia de a avea loc. Această situație trebuie depășită prin reglementări specifice care să impună obligativitatea raportării unor astfel de incidente.

50. În cazul în care personalul medical sau funcționarii guvernamentali sau funcționarii publici sunt implicați sau complici în desfășurarea unor practici dăunătoare, statutul și responsabilitatea acestora, inclusiv cea de a raporta, trebuie considerate drept o circumstanță agravantă în stabilirea sancțiunilor penale sau a sancțiunilor administrative, precum pierderea licenței de a profesa sau rezilierea contractului, care ar trebui precedată de emiterea de avertismente. Formarea sistematică a profesioniștilor relevanți este considerată o măsură preventivă eficientă în acest sens.

51. Deși sancțiunile penale trebuie aplicate în mod consecvent în moduri care să contribuie la prevenirea și eliminarea practicilor dăunătoare, statele părți trebuie, de asemenea, să ia în considerare potențialele amenințări la adresa victimelor și impactul negativ asupra acestora, inclusiv actele de răzbunare.

52. Este posibil ca despăgubirile bănești să nu fie fezabile în domenii cu prevalență ridicată. Cu toate acestea, în toate cazurile, femeile și copiii afectați de practici dăunătoare trebuie să aibă acces la căi de atac legale, servicii de asistență a victimelor și de reabilitare, precum și la oportunități sociale și economice.

53. Interesul superior al copilului și protecția drepturilor fetelor și femeilor trebuie luate întotdeauna în considerare și trebuie să existe condițiile necesare pentru a le

permite acestora să își exprime punctul de vedere și să se asigure că opiniile lor sunt luate în considerare în mod corespunzător. De asemenea, trebuie să se acorde o atenție deosebită potențialului impact pe termen scurt și lung asupra copiilor sau femeilor al desfacerii căsătoriilor și al căsătoriilor între copii și/sau forțate, precum și restituirii plății zestrei și al prețului miresei.

54. Statele părți, și în special oficialii din domeniul imigrației și azilului, trebuie să fie conștiente că femeile și fetele ar putea fugi din țara de origine pentru a evita să fie supuse unei practici dăunătoare. Acești oficiali ar trebui să beneficieze de o formare adecvată culturală, juridică și care ține seama de diferențele de gen cu privire la măsurile care trebuie luate pentru protecția acestor femei și fete.

55. Comitetele recomandă statelor părți la convenții să adopte sau să modifice legislația pentru a combate și elimina în mod eficient practicile dăunătoare. În acest sens, trebuie să se asigure:

(a) **că procesul de elaborare a legislației este pe deplin incluziv și participativ. În acest sens, trebuie să întreprindă acțiuni țintite de sensibilizare și creștere a gradului de conștientizare și să utilizeze măsuri de mobilizare socială pentru a genera o largă cunoaștere publică și sprijin pentru elaborarea, adoptarea, diseminarea și punerea în aplicare a legislației;**

(b) **că legislația respectă în totalitate obligațiile relevante prevăzute în Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și în Convenția cu privire la drepturile copilului și alte standarde internaționale în materie de drepturile omului care interzic practicile dăunătoare și că aceasta prevalează asupra legilor cutumiare, tradiționale sau religioase care permit, tolerează sau prevăd orice practici dăunătoare, în special în țările cu sisteme juridice pluraliste;**

(c) **că acestea abrogă fără întârziere orice legi care tolerează, permit sau conduc la practici dăunătoare, inclusiv legi tradiționale, cutumiare sau religioase și orice legi care acceptă apărarea onoarei ca factor de apărare sau atenuare în comiterea de crime în numele așa-numitei onoare;**

(d) **că legislația este consecventă și cuprinzătoare și oferă orientări detaliate privind serviciile de prevenție, protecție, sprijin și urmărire și asistență acordate victimelor, inclusiv în vederea recuperării fizice și psihologice și a reintegrării sociale, și este completată de dispoziții legislative civile și/sau administrative adecvate;**

(e) **că legislația abordează în mod adecvat, inclusiv oferind baza pentru adoptarea unor măsuri speciale temporare, cauzele principale ale practicilor dăunătoare, inclusiv discriminarea pe criterii de sex, gen, vârstă și alți factori intersectoriali, se concentrează asupra drepturilor omului și asupra nevoilor victimelor și ține seama pe deplin de interesul superior al copiilor și femeilor;**

(f) **că vârsta minimă legală pentru căsătorie în cazul fetelor și băieților, cu sau fără consimțământul părintesc, este stabilită la 18 ani. În cazul în care o căsătorie la vârstă mai mică este permisă în circumstanțe excepționale, vârsta minimă absolută nu trebuie să fie mai mică de 16 ani, motivele obținerii autorizației trebuie să fie legitime și strict definite de lege, iar căsătoria trebuie să fie permisă doar de o instanță de drept cu consimțământul deplin, liber și**

informat al copilului sau al ambilor copii, care trebuie să apară în persoană în fața instanței;

(g) că se instituie o cerință legală privind înregistrarea căsătoriilor și se asigură o punere în aplicare eficientă prin creșterea gradului de conștientizare, educație și existența unei infrastructuri adecvate pentru ca înregistrarea căsătoriei să devină accesibilă tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor;

(h) că este creat un sistem național de înregistrare obligatorie, accesibilă și gratuită a nașterilor pentru a preveni efectiv practicile dăunătoare, inclusiv căsătoriile între copii;

(i) că instituțiile naționale pentru drepturile omului sunt mandatate să examineze plângerile și petițiile individuale și să efectueze anchete, inclusiv cele înaintate în numele sau direct de către femei și copii, într-un mod confidențial, care țin seama de diferențele de gen și sunt adaptate copiilor;

(j) că este obligatoriu, prin lege, ca profesioniștii și instituțiile care lucrează pentru și împreună cu copiii și femeile să raporteze incidentele reale sau riscul unor astfel de incidente dacă au motive rezonabile să creadă că s-a produs sau s-ar putea produce o practică dăunătoare. Responsabilitățile de raportare obligatorii trebuie să asigure protecția vieții private și a confidențialității celor care raportează;

(k) că toate inițiativele de elaborare și modificare a legilor penale sunt combinate cu măsuri și servicii de protecție pentru victime și pentru persoanele care riscă să fie victime ale unor practici dăunătoare;

(l) că legislația stabilește jurisdicția pentru infracțiunile care reprezintă practici dăunătoare aplicabile cetățenilor statului parte și rezidenților obișnuiți, chiar și atunci când acestea sunt comise într-un stat în care nu sunt incriminate;

(m) că legislația și politicile privind imigrația și azilul recunosc riscul ca persoanele să fie supuse unor practici dăunătoare sau persecutate în urma unor astfel de practici ca motiv de acordare a azilului. De asemenea, trebuie să se ia în considerare, de la caz la caz, acordarea protecției unei rude care ar putea însoți fata sau femeia;

(n) că legislația include dispoziții privind evaluarea și monitorizarea periodică, inclusiv în ceea ce privește punerea în aplicare, executarea și urmărirea;

(o) că femeile și copiii victime ale practicilor dăunătoare au acces egal la justiție, inclusiv prin abordarea obstacolelor juridice și practice din calea inițierii procedurilor judiciare, cum ar fi termenul de prescripție, și că făptuitorii și cei care acordă sprijin sau tolerează astfel de practici sunt trași la răspundere;

(p) că legislația include ordine obligatorii de restricție sau de protecție pentru a-i proteja pe cei expuși riscului de practici dăunătoare și prevede siguranța acestora și măsuri de protecție a victimelor împotriva răzbunării;

(q) că victimele infracțiunilor au acces egal la căi de atac legale și la despăgubiri adecvate în practică.

C. Prevenirea practicilor dăunătoare

56. Unul dintre primii pași în combaterea practicilor dăunătoare este prevenirea. Ambele comitete au subliniat faptul că prevenția poate fi realizată cel mai bine printr-o abordare bazată pe drepturi pentru a schimba normele sociale și culturale, pentru a favoriza autonomia femeilor și fetelor, pentru a dezvolta capacitatea tuturor profesioniștilor relevanți care sunt în contact regulat cu victimele, potențialele victime și făptuitorii practicilor dăunătoare la toate nivelurile și pentru a crește gradul de conștientizare privind cauzele și consecințele practicilor dăunătoare, inclusiv prin dialogul cu părțile interesate relevante.

1. Stabilirea normelor sociale și culturale bazate pe drepturi

57. O normă socială este un factor contributiv și determinant din punct de vedere social al anumitor practici într-o comunitate, care ar putea fi pozitivă și ar putea consolida identitatea și coeziunea acesteia sau ar putea avea efecte negative și ar putea provoca prejudicii. Constituie, de asemenea, o regulă socială de comportament pe care membrii unei comunități sunt așteptați să o respecte. Aceasta creează și susține un sentiment colectiv de obligație socială și o așteptare care condiționează comportamentul membrilor comunității, chiar dacă aceștia nu sunt personal de acord cu această practică. De exemplu, acolo unde mutilarea genitală a femeilor este norma socială, părinții sunt motivați să fie de acord ca fiicele lor să fie supuse acestei practici întrucât văd alți părinți făcând acest lucru și cred că alții se așteaptă ca și ei să facă același lucru. Norma sau practica este adesea perpetuată de alte femei din rețelele comunitare care au fost deja supuse procedurii și exercită presiuni suplimentare asupra femeilor tinere pentru a se conforma practicii sau a risca ostracismul, fiind respinse și stigmatizate. Această marginalizare poate include pierderea unui sprijin economic și social important și mobilitatea socială. În schimb, dacă persoanele se conformează normelor sociale, se așteaptă să fie recompensate, de exemplu prin incluziune și laude. Modificarea normelor sociale care stau la baza practicilor dăunătoare și le justifică, necesită contestarea și modificarea unor astfel de așteptări.

58. Normele sociale sunt interconectate, ceea ce înseamnă că practicile dăunătoare nu pot fi abordate separat, ci într-un context mai larg, bazat pe o înțelegere cuprinzătoare a modului în care practicile sunt legate de alte norme culturale și sociale și de alte practici. Aceasta indică necesitatea adoptării unei abordări bazate pe drepturi întemeiate pe recunoașterea indivizibilității și interdependenței drepturilor.

59. O provocare de bază care trebuie confruntată o constituie faptul că practicile dăunătoare pot fi percepute ca având efecte benefice asupra victimei și membrilor familiei și comunității lor. Prin urmare, există limitări semnificative ale oricărei abordări care nu vizează decât modificările comportamentale individuale. În schimb, este necesară o abordare amplă și holistică, colectivă sau bazată pe comunitate. Intervențiile sensibile la aspectele culturale care consolidează drepturile omului și permit comunităților care le practică să exploreze împreună și să convină asupra unor modalități alternative de a-și respecta valorile și de a onora sau de a celebra tradițiile fără a provoca prejudicii și a încălca drepturile femeilor și copiilor, pot duce la eliminarea durabilă și la scară largă a practicilor dăunătoare și la adoptarea colectivă a unor noi norme sociale. Manifestările publice ale angajamentului colectiv față de practicile alternative pot contribui la consolidarea durabilității pe termen lung a acestora. În acest sens, implicarea activă a liderilor comunităților este crucială.

60. Comitetele recomandă statelor părți la convenții să se asigure că toate eforturile întreprinse pentru a combate practicile dăunătoare și pentru a

combate și modifica normele sociale fundamentale sunt holistice, comunitare și bazate pe o abordare bazată pe drepturi care include participarea activă a tuturor părților interesate relevante, în special a femeilor și fetelor.

2. Autonomia femeilor și fetelor

61. Statele părți au obligația de a combate și schimba ideologiile și structurile patriarhale care constrâng femeile și fetele să își exercite pe deplin drepturile și libertățile omului. Pentru ca fetele și femeile să depășească excluziunea socială și sărăcia cu care se confruntă multe dintre ele, ceea ce le sporește vulnerabilitatea la exploatare, practici dăunătoare și alte forme de violență de gen, acestea trebuie să dobândească competențele și competențele necesare pentru a-și apăra drepturile, inclusiv pentru a lua decizii și opțiuni autonome și informate cu privire la propria viață. În acest context, educația este un instrument important pentru a sprijini femeile și fetele să își revendice drepturile.

62. Există o corelație clară între nivelul scăzut de studii al fetelor și femeilor și prevalența practicilor dăunătoare. Statele părți la convenții au obligația de a asigura dreptul universal la educație de înaltă calitate și de a crea un mediu propice care să permită fetelor și femeilor să devină agenți ai schimbării (Convenția cu privire la drepturile copilului, articolele 28-29; Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, articolul 10). Aceasta presupune înscrierea universală, gratuită și obligatorie în școala primară și asigurarea prezenței regulate, descurajarea abandonului, eliminarea decalajelor existente între sexe și sprijinirea accesului pentru cele mai marginalizate fete, inclusiv a celor care trăiesc în comunități îndepărtate și rurale. În ceea ce privește punerea în aplicare a obligațiilor, trebuie să se aibă în vedere ca școlile și vecinătățile acestora, să fie sigure pentru fete, adaptate pentru nevoile lor și propice pentru performanțe optime.

63. Finalizarea învățământului primar și secundar oferă fetelor beneficii pe termen scurt și lung, contribuind la prevenirea căsătoriei între copii și a sarcinii la adolescente și la scăderea ratei mortalității și morbidității infantile și materne, pregătind femeile și fetele să își revendice mai bine dreptul de a fi la adăpost de orice violență și sporindu-le oportunitățile de a participa eficient în toate sferele vieții. Comitetele au încurajat constant statele părți să ia măsuri pentru a crește nivelul de înscriere și retenție în învățământul secundar, inclusiv prin garantarea faptului că elevii finalizează școala primară, desființând taxele școlare pentru învățământul primar și secundar, promovând un acces echitabil la învățământul secundar, inclusiv oportunități educaționale tehnice și profesionale și ținând seama de obligativitatea învățământului secundar. Dreptul fetelor adolescente de a-și continua studiile, în timpul și în urma sarcinii, poate fi garantat prin politici de repatriere nediscriminatorii.

64. Pentru fetele care au abandonat școala, educația informală este adesea singura lor cale de a învăța și trebuie să ofere educație și instruire de bază în ceea ce privește aptitudinile de viață. Constituie o alternativă la învățământul formal pentru cei care nu au finalizat școala primară sau secundară și poate fi, de asemenea, disponibilă prin programe radio și alte mijloace de informare în masă, inclusiv mijloace de comunicare digitale.

65. Femeile și fetele au posibilitatea de a-și construi activele economice prin formarea de competențe pentru traiul lor și de antreprenoriat și de a beneficia de programe care oferă un stimul economic pentru amânarea căsătoriei până la vârsta

de 18 ani, precum burse de studiu, programe de microcreditare sau scheme de economii (Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, articolele 11 și 13; Convenția cu privire la drepturile copilului, articolul 28). Programele de ridicare a gradului de conștientizare complementare sunt esențiale pentru a comunica dreptul femeilor de a munci în afara locuinței și pentru a contesta tabuurile privind femeile și munca.

66. Un alt mijloc de încurajare a autonomiei femeilor și fetelor îl constituie construirea de active sociale. Acesta poate fi facilitat prin crearea de spații sigure în care fetele și femeile să se poată conecta cu colegii, mentorii, profesorii și liderii comunității și să se exprime, să vorbească, să își exprime aspirațiile și temerile și să participe la deciziile care le afectează viețile. Acest fapt le poate ajuta să-și dezvolte respectul de sine și autonomia, comunicarea, negocierea și capacitățile de soluționare a problemelor, precum și conștientizarea drepturilor și poate fi deosebit de important pentru fetele migrante. Dat fiind că bărbații au deținut în mod tradițional poziții de putere și influență la toate nivelurile, angajamentul lor este crucial pentru a asigura sprijinul și angajamentul asumat al familiilor, comunităților, societății civile și responsabililor politici față de copii și femei.

67. Copilăria și adolescența timpurie sunt puncte de plecare pentru a ajuta fetele și băieții și pentru a-i sprijini să schimbe atitudinile sexiste și să adopte roluri și forme de comportament mai optimiste în casă, școală și în societate în general. Aceasta înseamnă a facilita discuțiile cu aceștia despre normele sociale, atitudinile și așteptările asociate feminității și masculinității în mod tradițional și rolurile stereotipe legate de sex și de gen, precum și a colabora cu aceștia pentru a sprijini schimbările personale și sociale destinate eliminării inegalității sexelor și promovării importanței evaluării educației, în special a educației fetelor, în efortul de a elimina practicile dăunătoare care afectează în mod specific fetele preadolescente și adolescente.

68. Femeile și adolescentele care au fost sau riscă să fie supuse unor practici dăunătoare se confruntă cu riscuri semnificative pentru sănătatea lor sexuală și reproductivă, în special într-un context în care se confruntă deja cu bariere în calea luării deciziilor asupra unor asemenea chestiuni legate de lipsa informațiilor și serviciilor adecvate, inclusiv a serviciilor adaptate nevoilor adolescenților. Prin urmare, este necesară o atenție specială pentru a se asigura că femeile și adolescentele au acces la informații exacte despre sănătate și drepturile sexuale și reproductive, precum și la impactul practicilor dăunătoare, precum și la servicii adecvate și confidențiale. Educația adecvată vârstei, care include informații științifice despre sănătatea sexuală și reproductivă, contribuie la autonomia fetelor și femeilor să ia decizii în cunoștință de cauză și să își revendice drepturile. În acest scop, furnizorii de servicii medicale și profesorii cu cunoștințe, înțelegere și competențe adecvate joacă un rol esențial în transmiterea informațiilor, prevenirea practicilor dăunătoare și identificarea și asistarea femeilor și fetelor care sunt victime ale acestora sau riscă să fie supuse unor astfel de practici.

69. Comitetele recomandă statelor părți la convenții:

(a) **să asigure educație primară universală, gratuită și obligatorie, care să fie favorabilă fetelor, inclusiv în zonele îndepărtate și rurale, să aibă în vedere obligativitatea învățământului secundar, oferind în același timp stimulente economice pentru ca fetele însărcinate și mamele adolescente să finalizeze învățământul secundar și să instituie politici de repatriere nediscriminatorii;**

(b) să asigure fetelor și femeilor oportunități educaționale și economice într-un mediu sigur și propice, în care își pot dezvolta respectul de sine, conștientizarea drepturilor și a competențelor de comunicare, negociere și rezolvare a problemelor;

(c) să includă în programul educațional informații privind drepturile omului, inclusiv cele ale femeilor și copiilor, egalitatea de gen și autoconștientizarea și să contribuie la eliminarea stereotipurilor de gen și la încurajarea unui mediu nediscriminatoriu;

(d) să se asigure că școlile oferă informații adecvate vârstei cu privire la sănătate și drepturile sexuale și reproductive, inclusiv în ceea ce privește relațiile de gen și un comportament sexual responsabil, prevenția, nutriția și protecția împotriva violenței și practicilor dăunătoare;

(e) să asigure accesul la programe educaționale informale pentru fetele care au abandonat școala cu frecvență regulată sau care nu s-au înscris la școală și sunt analfabete și să monitorizeze calitatea programelor respective;

(f) să implice bărbații și băieții în crearea unui mediu propice care să sprijine autonomia femeilor și fetelor.

3. Dezvoltarea capacităților la toate nivelurile

70. Una dintre principalele provocări în eliminarea practicilor dăunătoare este legată de lipsa de conștientizare sau de capacitatea profesioniștilor relevanți, inclusiv a profesioniștilor din prima linie, de a înțelege, identifica și răspunde în mod adecvat incidentelor sau riscurilor de practici dăunătoare. O abordare cuprinzătoare, holistică și eficientă a consolidării capacităților trebuie să aibă ca scop implicarea liderilor influenți, precum liderii tradiționali și religioși, precum și a cât de multor grupuri profesionale relevante, inclusiv lucrătorilor din domeniile sănătății, educației și asistențelor sociale, a autorităților din domeniul azilului și imigrației, a poliției, procurorilor publici, judecătorilor și politicienilor de la toate nivelurile. Aceștia trebuie să li se furnizeze informații exacte cu privire la practicile și normele și standardele aplicabile în domeniul drepturilor omului, în vederea promovării schimbării atitudinilor și a formelor de comportament ale grupului lor și ale întregii comunități.

71. În cazul în care există mecanisme alternative de soluționare a litigiilor sau sisteme de justiție tradiționale, trebuie să se asigure pregătirea în domeniul drepturilor omului și al practicilor dăunătoare celor responsabili pentru gestionarea acestora. În plus, ofițerii de poliție, procurorii publici, judecătorii și alți responsabili privind aplicarea legii au nevoie de formare în privința implementării legislației noi sau existente care incriminează practicile dăunătoare pentru a se asigura că sunt conștienți de drepturile femeilor și copiilor și dau dovadă de sensibilitate față de statutul vulnerabil al victimelor.

72. În statele părți în care prevalența practicilor dăunătoare este limitată în principal la comunitățile imigrante, furnizorii de asistență medicală, cadrele didactice și medicale, lucrătorii sociali, ofițerii de poliție, funcționarii din domeniul migrației și sectorul justiției trebuie sensibilizați și instruiți în ceea ce privește modalitatea de identificare a fetelor și femeilor care au fost sau riscă să fie supuse unor practici dăunătoare și care sunt măsurile care pot și trebuie luate pentru a le proteja.

73. Comitetele recomandă statelor părți la convenții:

(a) să ofere tuturor profesioniștilor din prima linie informații privind practicile dăunătoare și normele și standardele aplicabile în domeniul drepturilor omului și se asigure că aceștia sunt instruiți în mod adecvat pentru a preveni, identifica și răspunde incidentelor legate de practici dăunătoare, inclusiv pentru a diminua efectele negative asupra victimelor și pentru a le ajuta să obțină acces la măsuri reparatorii și servicii adecvate;

(b) să ofere formare persoanelor implicate în soluționarea alternativă a litigiilor și în sistemele de justiție tradiționale pentru a aplica în mod corespunzător principiile esențiale ale drepturilor omului, în special în interesul superior al copilului și participarea copiilor la procedurile administrative și judiciare;

(c) să ofere formare tuturor membrilor personalului de aplicare a legii, inclusiv din justiție, cu privire la legislația nouă și existentă care interzice practicile dăunătoare și să se asigure că toți sunt conștienți de drepturile femeilor și copiilor, precum și de rolul lor în urmărirea penală a făptuitorilor și protecția victimelor unor practici dăunătoare;

(d) să desfășoare programe specializate de conștientizare și formare pentru furnizorii de servicii medicale care colaborează cu comunitățile de migranți în vederea satisfacerii nevoilor unice de sănătate ale copiilor și femeilor care au fost supuse mutilării genitale feminine sau altor practici dăunătoare și să ofere formare specializată, de asemenea, pentru profesioniștii din cadrul serviciilor de asistență socială pentru copii și a serviciilor axate pe drepturile femeilor, și din cadrul sectoarelor educație, poliție și justiție, precum și politicienilor și personalului din mijloacele de informare în masă care lucrează cu fetele și femeile migrante.

4. Creșterea gradului de conștientizare, dialog și expresii ale angajamentului public

74. Pentru a aborda normele și atitudinile socioculturale care stau la baza practicilor dăunătoare, inclusiv structurile de putere dominate de bărbați, discriminare bazată pe criterii de sex și gen și ierarhii de vârstă, ambele comitete recomandă statelor părți să întreprindă în mod regulat campanii ample de informare publică și creștere a gradului de conștientizare, care fac parte din strategiile pe termen lung de eliminare a practicilor dăunătoare.

75. Măsurile de creștere a gradului de conștientizare trebuie să includă informații exacte, din surse de încredere, despre prejudiciile provocate de practici și motive convingătoare cu privire la motivele pentru care acestea trebuie eliminate. În acest sens, mijloacele de informare în masă pot îndeplini o funcție importantă pentru a asigura o nouă gândire, în special prin accesul femeilor și copiilor la informații și materiale destinate promovării bunăstării lor sociale și morale, precum și a sănătății fizice și mentale, în conformitate cu obligațiile prevăzute de ambele convenții, care să contribuie la protejarea acestora față de practicile dăunătoare.

76. Lansarea de campanii de creștere a gradului de conștientizare poate oferi oportunitatea de a iniția discuții publice cu privire la practicile dăunătoare, în vederea explorării colective a alternativelor care nu cauzează prejudicii sau încalcă drepturile femeilor și copiilor și de a se ajunge la un acord cu privire la faptul că normele sociale care stau la baza și susțin practicile dăunătoare pot și trebuie modificate. Mândria colectivă a unei comunități atunci când identifică și adoptă noi modalități pentru a-și realiza valorile fundamentale va asigura angajamentul și durabilitatea de noi norme sociale care să nu genereze prejudicii sau să nu încalce drepturile omului.

77. Cele mai eficiente eforturi sunt incluziunea și implicarea părților interesate relevante la toate nivelurile, în special a fetelor și femeilor din comunitățile afectate, precum și băieții și bărbații. În plus, aceste eforturi necesită participarea activă și sprijinul liderilor locali, inclusiv prin alocarea de resurse adecvate. Stabilirea sau consolidarea parteneriatelor existente cu părțile interesate, instituțiile, organizațiile și rețelele sociale relevante (lideri religioși și tradiționali, practicieni și societatea civilă) poate contribui la dezvoltarea unor punți între părțile constituente.

78. Poate fi avută în vedere diseminarea de informații privind experiențele pozitive care au urmat eliminării practicilor dăunătoare în cadrul unei comunități locale sau a diasporei sau în cadrul altor comunități care au avut astfel de practici din aceeași regiune geografică, cu un istoric similar, precum și schimbul de bune practici, inclusiv din alte regiuni. Aceasta poate lua forma conferințelor sau evenimentelor locale, naționale sau regionale, a vizitelor liderilor comunității sau a utilizării instrumentelor audiovizuale. În plus, activitățile de creștere a gradului de conștientizare trebuie concepute cu atenție astfel încât să reflecte cu acuratețe contextul local, să nu aibă ca

rezultat reacții negative sau să întrețină stigmatizarea și/sau discriminarea victimelor și/sau a comunităților care au astfel de practici.

79. Mijloacele de comunicare în masă la nivel comunitar și central pot fi parteneri importanți în creșterea gradului de conștientizare și sensibilizarea publicului cu privire la eliminarea practicilor dăunătoare, inclusiv prin inițiative comune cu guvernele de a găzdui dezbateri sau talk-show-uri, de a pregăti și de a prezenta documentare și de a elabora programe educaționale pentru radio și televiziune. Internetul și rețelele de comunicare pot fi, de asemenea, instrumente valoroase pentru a oferi informații și oportunități de dezbateri, în timp ce telefoanele mobile sunt tot mai utilizate pentru a transmite mesaje și pentru a implica persoane de toate vârstele. Mijloacele de informare în masă comunitare pot servi drept forum util pentru informare și dialog și pot include radioul, teatrul stradal, muzica, arta, poezia și teatrul de păpuși.

80. În statele părți care au o legislație eficientă și aplicată împotriva practicilor dăunătoare, există riscul ca și comunitățile cu astfel de practici să se ascundă sau să plece în străinătate pentru a realiza practicile respective. Statele părți care găzduiesc comunități care au astfel de practici trebuie să sprijine campaniile de creștere a gradului de conștientizare privind impactul dăunător asupra victimelor sau al celor în pericol, precum și implicațiile legale ale încălcărilor, prevenind în același timp discriminarea și stigmatizarea acestor comunități. În acest sens, trebuie luate măsuri pentru facilitarea integrării sociale a unor astfel de comunități.

81. Comitetele recomandă statelor părți la convenții:

(a) să elaboreze și să adopte programe cuprinzătoare de creștere a gradului de conștientizare pentru a combate și schimba atitudinile culturale și sociale, tradițiile și obiceiurile care stau la baza formelor de comportament care perpetuează practici dăunătoare;

(b) să se asigure că programele de creștere a gradului de conștientizare oferă informații exacte și mesaje clare și unificate, din surse de încredere, despre impactul negativ al practicilor dăunătoare asupra femeilor, copiilor, în special asupra fetelor, familiilor lor și societății în general. Astfel de programe trebuie să includă rețelele sociale, Internetul și instrumentele comunitare de comunicare și diseminare;

(c) să ia toate măsurile adecvate pentru a se asigura că stigmatizarea și discriminarea nu sunt perpetuate împotriva victimelor și/sau comunităților de migranți sau minorități care au astfel de practici;

(d) să se asigure că programele de creștere a gradului de conștientizare care vizează structurile statale îi implică pe factorii de decizie și pe toți membrii personalului programatic relevant și pe principalii profesioniști care lucrează în cadrul administrațiilor locale și naționale și al agențiilor guvernamentale;

(e) să se asigure că personalul instituțiilor naționale pentru drepturile omului este pe deplin conștient și sensibilizat cu privire la implicațiile practicilor dăunătoare în domeniul drepturilor omului la nivelul statului și că personalul primește sprijin pentru promovarea eliminării acestor practici;

(f) să inițieze discuții publice pentru prevenirea și promovarea eliminării practicilor dăunătoare, prin implicarea tuturor părților interesate relevante în pregătirea și punerea în aplicare a măsurilor, inclusiv a liderilor locali, a

practicienilor, a organizațiilor de bază de la nivel local și a comunităților religioase. Activitățile trebuie să confirme principiile culturale pozitive ale unei comunități care respectă drepturile omului și să includă informații privind experiențele reușite de eliminare ale unor astfel de foste practici din comunități, cu istoric similar;

(g) să dezvolte sau să consolideze parteneriate eficiente cu mijloacele de informare în masă dominante, pentru a sprijini punerea în aplicare a programelor de creștere a gradului de conștientizare și pentru a promova discuțiile publice și pentru a încuraja crearea și respectarea mecanismelor de autoreglementare care respectă viața privată a persoanelor.

D. Măsuri de protecție și servicii de reacție

82. Femeile și copiii care sunt victime ale practicilor dăunătoare au nevoie de servicii de asistență imediată, inclusiv servicii medicale, psihologice și juridice. Serviciile medicale de urgență pot fi cele mai urgente și evidente, având în vedere că unele dintre practicile dăunătoare prevăzute în prezentul document implică producerea de violențe fizice extreme și pot fi necesare intervenții medicale pentru a trata orice vătămare gravă sau pentru a preveni decesul. Victimele mutilării genitale feminine sau ale altor practici dăunătoare pot necesita, de asemenea, tratament medical sau intervenții chirurgicale pentru a aborda consecințele fizice pe termen scurt și lung. Managementul sarcinii și nașterilor la femeile sau fetele care au fost supuse mutilării genitale feminine trebuie inclus în formarea inițială și continuă pentru moașe, doctori și alți însoțitori la naștere calificați.

83. Sistemele naționale de protecție sau, în lipsa acestora, structurile tradiționale trebuie să fie mandatate să fie sensibile la aspectele de gen și să finanțate adecvat pentru a asigura toate serviciile de protecție, necesare femeilor și fetelor care se confruntă cu un risc ridicat de a fi supuse violențelor, inclusiv fetele care fug pentru a evita să fie supuse mutilării genitale feminine, căsătoriei forțate sau infracțiunilor comise în numele așa-numitei onoare. Trebuie avută în vedere instituirea unei linii de asistență ușor de reținut, gratuită și permanentă, disponibilă și cunoscută la nivel național. Trebuie să fie disponibile măsuri adecvate de siguranță și securitate pentru victime, inclusiv adăposturi temporare sau servicii specializate, special concepute în adăposturi pentru victimele violenței. Dat fiind faptul că făptuitorii practicilor dăunătoare sunt adesea soțul victimei, un membru al familiei sau un membru al comunității victimei, serviciile de protecție trebuie să încerce relocarea imediată a victimelor în afara comunității lor, dacă există motive să creadă că acestea ar putea fi în nesiguranță. Vizitele nesupravegheate trebuie evitate, în special atunci când problema poate fi considerată una din chestiunile de așa-numită onoare. De asemenea, trebuie să existe sprijin psihosocial pentru tratarea traumei psihologice imediat și pe termen lung a victimelor, care poate include tulburări de stres posttraumatic, anxietate și depresie.

84. Atunci când o femeie sau o fată care a fost supusă sau a refuzat să fie supusă unei practici părăsește familia sau comunitatea sa pentru a se refugia, decizia sa de a reveni trebuie să fie sprijinită de mecanisme naționale adecvate de protecție. Pentru a o ajuta să facă această alegere liberă și informată, sunt necesare mecanisme pentru a asigura returnarea și reintegrarea sa în condiții de siguranță pe baza principiului interesului său superior, inclusiv pentru a evita revictimizarea. Astfel de situații

necesită o urmărire și o monitorizare atente pentru a se asigura că victimele sunt protejate și beneficiază de drepturile lor pe termen scurt și lung.

85. Victimele care doresc să se facă dreptate pentru încălcarea drepturilor lor ca urmare a practicilor dăunătoare se confruntă adesea cu stigmatizarea, riscul de revictimizare, hărțuire și posibilă răzbunare. Prin urmare, trebuie luate măsuri pentru a garanta protecția drepturilor fetelor și femeilor pe tot parcursul procesului juridic, în conformitate cu articolul 2 litera (c) și cu articolul 15 alineatele (2) și (3) din Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, precum și dreptul copilului de a se implica efectiv în proceduri judiciare ca parte a dreptului acestuia de a fi ascultat, în temeiul articolului 12 din Convenția cu privire la drepturile copilului.

86. Mulți migranți au un statut economic și legal precar, ceea ce le sporește vulnerabilitatea față de toate formele de violență, inclusiv față de practicile dăunătoare. Femeile și copiii migranți adesea nu au acces la servicii adecvate în mod egal cu resortisanții.

87. Comitetele recomandă statelor părți la convenții:

(a) să se asigure că serviciile de protecție sunt mandatate și finanțate adecvat pentru a oferi toate serviciile de prevenție și protecție necesare copiilor și femeilor care sunt sau riscă să devină victime ale unor practici dăunătoare;

(b) să înființeze o linie telefonică directă gratuită permanentă, cu personal format din consilieri instruiți, pentru a permite victimelor să raporteze cazurile în care există riscul producerii sau acesta s-a produs cu privire la practici dăunătoare și pentru a oferi trimiteri la serviciile necesare și informații corecte cu privire la practicile dăunătoare;

(c) să elaboreze și să pună în aplicare programe de consolidare a capacităților în ceea ce privește rolul de a proteja al funcționarilor din sistemul judiciar, inclusiv cel al judecătorilor, avocaților, procurorilor și tuturor părților interesate relevante, în ceea ce privește legislația care interzice discriminarea și aplicarea legilor într-o manieră sensibilă la aspectele de gen și de vârstă, în conformitate cu convențiile;

(d) să asigure accesul copiilor care participă la procese juridice la servicii adecvate pentru a le proteja drepturile și siguranța și pentru a limita posibilele efecte negative ale procedurilor. Acțiunea de protecție poate include limitarea numărului de situații în care o victimă este obligată să dea o declarație și să nu solicite persoanei respective să se confrunte cu făptuitorul sau făptuitorii. Alte măsuri pot include numirea unui tutore *ad litem* (în special în cazul în care făptuitorul este un părinte sau un tutore legal) și asigurarea accesului copiilor-victime la informații adecvate referitoare la proces, adaptate la copii, și înțelegerea deplină la ce să se aștepte;

(e) să asigure accesul egal al femeilor și copiilor migranți la servicii, indiferent de statutul lor juridic.

VIII. Diseminarea și utilizarea recomandării generale /comentariului general adoptate în comun și raportarea

88. Statele părți ar trebui să difuzeze la scară largă prezenta recomandare generală/prezentul comentariu general adoptate în comun parlamentelor, guvernelor și justiției, la nivel național și local. De asemenea, documentul trebuie pus la dispoziția copiilor și femeilor, precum și a tuturor profesioniștilor și părților interesate relevante, inclusiv a celor care lucrează pentru și împreună cu copiii (și anume judecători, avocați, ofițeri de poliție și alți responsabili privind aplicarea legii, profesori, tutori, asistenți sociali, personal al instituțiilor și adăposturilor sociale publice sau private și furnizori de asistență medicală) și a societății civile în general. Documentul trebuie tradus în limbile relevante și trebuie să fie accesibil în versiuni și formate adecvate/adaptate copiilor și persoanelor cu dizabilități. Ar trebui organizate conferințe, seminarii, ateliere și alte evenimente pentru a face schimb de bune practici cu privire la cele mai bune modalități de implementare a acestora. Trebuie incluse, de asemenea, în formarea inițială și continuă a tuturor profesioniștilor și personalului tehnic relevant și trebuie pus la dispoziția tuturor instituțiilor naționale pentru drepturile omului, organizațiilor de femei și a altor organizații neguvernamentale pentru drepturile omului.

89. Statele părți trebuie să includă în rapoartele lor în temeiul convențiilor informații despre natura și amploarea atitudinilor, cutumelor și normelor sociale care perpetuează practicile dăunătoare și despre măsurile ghidate de prezenta recomandare generală/prezentul comentariu general adoptate în comun, pe care au pus-o în aplicare și efectele acestora.

IX. Ratificarea sau aderarea la tratat și rezervele la tratat

90. Statele părți sunt încurajate să ratifice următoarele instrumente:

(c) Protocolul facultativ la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei ;

(b) Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă;

(a) Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la implicarea copiilor în conflicte armate;

(d) Protocolului facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la procedura comunicărilor.

91. Statele părți trebuie să revizuiască și să modifice sau să retragă orice rezerve aduse articolelor 2, 5 și 16 sau alineatelor acestora din Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și articolul 19 și articolul 24 alineatul 3 din Convenția cu privire la drepturile copilului. Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei consideră că rezervele privind aceste articole sunt, în principiu, incompatibile cu obiectul și scopul convențiilor și, prin urmare, nu sunt permise, în temeiul articolului 28 alineatul 2 din Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei.